

S P R I E D U M S

Rīgā 2012.gada 3.augustā

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments
šādā sastāvā:

senatore J.Briede

senatore V.Krūmiņa

senatore L.Slica

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz SIA „*Nosaukums*” pieteikumu par Uzņēmumu reģistra lēmuma atzīšanu par prettiesisku, sakarā ar Uzņēmumu reģistra kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2012.gada 20.aprīļa spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja SIA „*Nosaukums*” vērsās Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā (turpmāk – Uzņēmumu reģistrs) ar pieteikumu par izmaiņu reģistrāciju dalībnieku sastāvā.

Ar Uzņēmumu reģistra 2009.gada 5.oktobra lēmumu atlikta iesniegto dokumentu reģistrācija un noteikts termiņš trūkumu novēršanai. Uzņēmumu reģistra galvenais valsts notārs ar 2009.gada 2.decembra lēmumu šo lēmumu atstāja negrozītu.

Uzņēmumu reģistra lēmums pamatots ar Komerclikuma 187.panta piekto un sesto daļu, no kura izriet, kādu personu parakstiem uz dalībnieku reģistra ir juridiska nozīme. Valdes apliecinājums nevar aizstāt pārējo personu piekrišanu. No likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 14.panta pirmās daļas izriet, ka valsts notāram jāgūst pārliecība, ka daļu pāreja ir notikusi tiesiski. Tāpēc pieteicējai jāiesniedz izziņa no ārvalstu komercreģistra gan par ārvalstu komersanta, gan par tā pārstāves pilnvaru esību.

[2] Uzskatot, ka prasībai iesniegt izziņu nav pamata, pieteicēja vērsās ar pieteikumu administratīvajā tiesā.

[3] Administratīvā apgabaltiesa ar 2012.gada 20.aprīļa spriedumu apmierināja pieteikumu. Apgabaltiesa atzina par prettiesisku Uzņēmumu reģistra valsts notāra 2009.gada 5.oktobra lēmumu un uzdeva Uzņēmumu reģistram reģistrēt (pievienot lietai) pieteicējas 2009.gada 29.aprīļa un 2009.gada 14.maija dalībnieku reģistru.

Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Saskaņā ar Komerclikuma 188.panta sesto daļu par sabiedrības ar ierobežotu atbildību daļas atsavināšanu tiek izdarīts ieraksts dalībnieku reģistrā, bet atbilstoši 187.panta piektajai daļai ierakstu sabiedrības dalībnieku reģistrā ar savu parakstu apliecina valdes priekšsēdētājs vai valdes pilnvarots valdes loceklis. Saskaņā ar šā panta sesto daļu par izmaiņām dalībnieku reģistra ierakstos valde iesniedz Komercreģistra iestādei precizētu dalībnieku reģistra eksemplāru. Ja daļas tiek atsavinātas, dalībnieku reģistra eksemplāru paraksta arī daļu atsavinātājs un daļu ieguvējs.

[4.2] Normatīvie akti nenoteic sabiedrībai pienākumu, iesniedzot dalībnieku reģistru, pievienot izziņu par dalībnieka – juridiskās personas reģistrācijas faktu publiskā reģistrā un juridiskās personas pārstāvja pilnvarām, ja daļas ieguvis vai atsavinājis ārvalstu komersants.

Atbilstoši likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 14.panta pirmajai daļai, Uzņēmumu reģistram ir jāpārbauda, vai iesniegtajiem dokumentiem ir juridisks spēks, vai to forma un saturs atbilst normatīvajiem aktiem, ievērojot, ka tā kompetencē atbilstoši likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 14.panta otrajai daļai neietilpst komersanta lēmuma pieņemšanas faktisko apstākļu pārbaude.

[4.4] Lēmumā ir apšaubīta dalībnieku reģistru juridiskā spēka esība, jo dokumentiem nav pievienoti pierādījumi par daļu ieguvēja – ārvalsts komersanta – esību un tā pārstāvja pilnvarām slēgt daļu iegādes darījumu minētās juridiskās personas vārdā.

No Ministru kabineta 1996.gada 1.aprīļa noteikumu Nr.154 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi” (turpmāk – MK noteikumi Nr.154), kuri bija spēkā līdz 2010.gada 30.jūnijam, 15.punkta izriet, ka juridiskas personas izgatavots dokuments iegūst juridisku spēku tad, ja to parakstījis juridiskas personas pārstāvis, kurš rīkojies tam uz likuma vai līguma pamata piešķirtā pilnvarojuma ietvaros.

Izskatāmajā gadījumā iesniegtie dalībnieku reģistri ir pieteicējas izgatavotie dokumenti. Uzņēmumu reģistram bija tiesības pārbaudīt, vai tos ir parakstījusi persona, kurai pieteicējas vārdā šādas tiesības ir piešķirtas. Lietā nav strīda, ka valdes loceklim bija tiesības parakstīt dalībnieku reģistrus. Tātad pieteicējas dalībnieku reģistriem piemīt juridisks spēks.

Dalībnieku reģistrus ir parakstījusi arī pieteicējas daļu ieguvēja ārvalsts komersanta pilnvarota persona. Minētās personas kompetenci parakstīt šo dokumentu, kā arī ārvalstu komersanta pastāvēšanas faktu valsts notāram nebija pamata pārbaudīt, jo pieteicējas daļu ieguvēja pārstāvja paraksts nepiešķir juridisku spēku izdotajam dokumentam.

Valsts notāra pienākums bija pārbaudīt arī iesniegtā dokumenta saturu, proti, vai ir ievērotas Komerclikuma 187.panta sestās daļas prasības, ka dalībnieku reģistra eksemplāru paraksta arī daļu atsavinātājs un daļu ieguvējs vai arī ir pievienoti citi pierādījumi, kas apliecina daļu pāreju. Konkrētajā gadījumā nav strīda, ka pieteicēja ir ievērojusi Komerclikuma 187.panta sestās daļas prasības.

Tālāka pārbaude, vai šo privāttiesiska rakstura darījumu veikušās personas pastāv, vai apliecinājuma sniedzējs ir tiesīgs slēgt šādus darījumus darījuma slēdzēja vārdā, nav Uzņēmumu reģistra kompetencē. Tas nav pilnvarots pārbaudīt daļu pārejas darījuma, kas ir privāttiesisks darījums, spēkā esību.

[4.5] Uzņēmumu reģistrs nepamatoti atteica reģistrēt pieteicējas iesniegtos dokumentus. Ir izpildīti visi normatīvajos aktos noteiktie priekšnoteikumi administratīvā akta izdošanai.

[5] Uzņēmumu reģistrs iesniedza kasācijas sūdzību, norādot tālāk minētos argumentus.

[5.1] Atbilstoši Administratīvā procesa likumam 81.panta piektajai daļai apstrīdētais administratīvais akts iegūst galīgo noformējumu tādā veidā, kādā tas noformēts lēmumā par apstrīdēto administratīvo aktu. Konkrētajā lietā galīgais lēmums ir Uzņēmumu reģistra 2009.gada 2.decembra lēmums, bet tiesa atzina par prettiesisku Uzņēmumu reģistra valsts notāra 2009.gada 5.oktobra lēmumu.

[5.2] Uzņēmumu reģistrs 2011.gada 5.janvārī ir pievienojis attiecīgos pieteicējas dalībnieku reģistrus, tātad pieņēmis pieteicējai labvēlīgu administratīvo aktu, tāpēc tiesas uzliktais pienākums reģistrēt šos reģistrus vairs nav izpildāms.

[5.3] Saskaņā ar Komerclikuma 187.panta sesto daļu, ja daļas tiek atsavinātas, dalībnieku reģistra eksemplāru paraksta arī daļu atsavinātājs un daļu ieguvējs. Lai

konstatētu tiesisku daļu pāreju, jābūt faktiem, kas apstiprina daļu atsavinātāja un ieguvēja piekrišanu. Dalībnieku reģistram juridisks spēks tiks nodrošināts, ne vien valdes priekšsēdētājam vai pilnvarotajam valdes loceklim apliecinot ierakstus dalībnieku reģistrā, bet daļu atsavināšanas gadījumā arī daļu atsavinātājam un daļu ieguvējam parakstot dalībnieku reģistru. Uzņēmumu reģistram ir jāpārlicinās, vai reģistrējamajiem dokumentiem ir juridisks spēks – tostarp tādiem, kurus parakstījis ārvalsts komersanta pārstāvis,. Tikai tādu reģistru, no kura var konstatēt tiesisku daļu pāreju, var pievienot reģistrācijas lietai un padarīt publiski pieejamu. Personai, kas paraksta dokumentus citas vārdā, jāsniedz pierādījums, kas apliecina pilnvarojumu to darīt.

[5.4] Komerclikuma 187.panta sestās daļas sākotnējā redakcijā bija noteikts, ka par izmaiņām sabiedrības dalībnieku reģistra ierakstos valde iesniedz komercreģistra iestādei precizētu dalībnieku reģistra eksemplāru. Tomēr likumdevējs secināja, ka nepieciešama valsts papildu iesaistīšanās daļu pārejas pārbaudē. Minētā panta daļa vēlāk 2004.gada 22.aprīlī un 2008.gada 24.aprīlī tika papildināta, no kā secināms, ka likumdevējs ir vēlējis, lai Uzņēmumu reģistrs pārbauda, vai precizēto dalībnieku reģistra eksemplāru ir parakstījis daļu atsavinātājs un daļu ieguvējs.

Konkrētajā gadījumā Uzņēmumu reģistrs nevarēja gūt pārlicību, ka dalībnieku reģistru ir parakstījusi persona, kurai ir tiesības to darīt. Ja par Latvijā reģistrēto sabiedrību pārstāvju pilnvarām Uzņēmumu reģistrs var pārlicināties, ieskatoties citos reģistros, tad par ārvalstu komersantiem šādu informāciju Uzņēmumu reģistrs negūst.

Ja dalībnieku reģistra juridiskajam spēkam nepieciešams tikai valdes priekšsēdētāja paraksts, tas pavērtu ceļu reiderismam. Jebkura persona varētu uzdoties par citas personas pārstāvi, un Uzņēmumu reģistram būtu jāpievieno šāds dalībnieku reģistrs. Ja atsavinātāja paraksts uz dalībnieku reģistra tiek viltots, personai ir vieglāk iegūt pierādījumu (eksperta atzinumu) par paraksta viltošanu un atjaunot tiesisko situāciju. Savukārt, ja daļu atsavinātāja vārdā parakstās pilnvarotā persona, atjaunot tiesisko situāciju ir daudz sarežģītāk. Šāda normu interpretācija ļautu kā dalībnieku reģistrēt arī tādus it kā ārvalstu komersantus, kuri nemaz neeksistē. Tāda Komerclikuma 187.panta interpretācija neatbilst likumdevēja mērķim.

[6] Pieteicēja ir piekritusi lietas izskatīšanai rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[7] Pamatots ir kasācijas sūdzības arguments, ka atbilstoši Administratīvā procesa likumam 81.panta piektajai daļai apstrīdētais administratīvais akts iegūst galīgo noformējumu tādā veidā, kādā tas noformēts lēmumā par apstrīdēto administratīvo aktu. Tāpēc konkrētajā lietā tiesai bija jālemj par iestādes galīgo lēmumu – tātad Uzņēmumu reģistra 2009.gada 2.decembra lēmumu. Proti, lēmumu, kas pieņemts, izskatot 2009.gada 5.oktobra lēmuma apstrīdēšanas iesniegumu.

Tomēr, Senāta ieskatā, konkrētajā lietā tas, ka apgabaltiesa ir lēmusi par Uzņēmumu reģistra 2009.gada 5.oktobra lēmumu, vien nevarētu kalpot par pamatu apgabaltiesas sprieduma atcelšanai. Sākotnējā administratīvā akta pieņemšanas procesā un apstrīdēšanas procesā pieņemtie lēmumi veido vienotu administratīvo aktu. Turklāt konkrētajā lietā apstrīdēšanas procesā pieņemtais lēmums pēc būtības ir identisks sākotnējam lēmumam – ar to tiek atlikta komercdarbības iesniegto dokumentu reģistrācija komercreģistrā. No apgabaltiesas sprieduma neizriet, ka tā nebūtu analizējusi kādu būtisku argumentu, kas ietverts Uzņēmumu reģistra 2009.gada 2.decembra lēmumā, bet nav ietverts 2009.gada 5.oktobra lēmumā. Tāpēc šāda procesuāla kļūda izskatāmajā lietā nevarēja novest pie cita sprieduma pēc būtības un tā, ja būtu nepieciešams, būtu novēršama ar citiem procesuāliem līdzekļiem.

[8] Pamatots ir arī kasācijas sūdzības arguments, ka tiesas uzliktais pienākums reģistrēt reģistrus vairs nav izpildāms, jo Uzņēmumu reģistrs 2011.gada 5.janvārī jau ir reģistrējis attiecīgos pieteicējas dalībnieku reģistrus. Tomēr arī šādas procesuālas kļūdas dēļ apgabaltiesas spriedums nav atceļams. Ja iestāde jau ir izdevusi labvēlīgo administratīvo aktu, par kura izdošanu ir bijis strīds tiesā, tā var uzskatīt, ka spriedums jau ir izpildīts un nekādas papildu darbības izpildei tai vairs nav jāveic.

[9] Galvenais strīds lietā ir par to, vai Uzņēmumu reģistrs var atlikt iesniegto dokumentu reģistrāciju tāpēc, ka nav iesniegti dokumenti, kas apliecina ārvalstu komersanta reģistrāciju attiecīgajā ārvalstī un personas tiesības pārstāvēt ārvalstu komersantu.

Pieteicējas un apgabaltiesas ieskatā, informācija, ko pieprasījis Uzņēmumu reģistrs, ir faktiskie apstākļi. Atbilstoši likuma „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu

reģistru” 14.panta otrajai daļai komersanta lēmuma pieņemšanas faktisko apstākļu pārbaude nav Uzņēmumu reģistra kompetencē.

Senāts nepiekrīt šādai apstākļu interpretācijai, pamatojot to ar tālāk minētajiem argumentiem.

[10] Atbilstoši iepriekš minētajai tiesību normai Uzņēmumu reģistram nav jāpārbauda komersanta lēmuma pieņemšanas faktiskie apstākļi. Tātad konkrētajā lietā Uzņēmumu reģistram nebūtu jāpārbauda, vai daļu atsavināšana faktiski ir notikusi un, ja ir notikusi, kā notikusi vienošanās par daļu atsavināšanu, vai daļas no atsavinātāja uz ieguvēju ir pārgājušas tiesiski, un tamlīdzīgi faktiskie apstākļi.

Pierādījumus par šādiem apstākļiem Uzņēmumu reģistrs konkrētajā lietā arī nav vēlējies saņemt.

[11] Tas, ko Uzņēmumu reģistrs konkrētajā lietā ir vēlējies noskaidrot, faktiski ir ziņas, kas apliecina ārvalstu komersanta tiesībspēju un rīcībspēju. Tātad faktiski lietā ir strīds par to, vai Uzņēmumu reģistram pirms reģistrācijas būtu jāpārlicinās par personas tiesībspēju un rīcībspēju.

Senāta ieskatā, Uzņēmumu reģistra kompetencē ir pārlicināties par ārvalstu juridiskas personas tiesībspēju un rīcībspēju.

Tas izriet no likuma „Par uzņēmumu reģistra” 14.panta pirmās daļas 3.punkta saistībā ar Komerclikuma 187.panta sesto daļu. Atbilstoši likuma „Par uzņēmumu reģistra” 14.panta pirmās daļas 3.punktam, izskatot iesniegtos dokumentus, Uzņēmumu reģistrs pārbauda, vai dokumentiem, kurus reģistrē (pievieno lietai) vai uz kuru pamata izdara ierakstu komercreģistrā, ir juridisks spēks. Savukārt Komerclikuma 187.panta sestā daļa lēmuma pieņemšanas brīdī noteica: „Par izmaiņām sabiedrības dalībnieku reģistra ierakstos valde iesniedz komercreģistra iestādei precizētu dalībnieku reģistra eksemplāru, kuru paraksta arī dalībnieks (bijušais dalībnieks), kura tiesību apjoms ieraksta izdarīšanas rezultātā tiek mainīts, vai arī dalībnieku reģistra eksemplāram pievieno citus pierādījumus, kas apliecina daļu pāreju.”

No citētās tiesību normas izriet, ka uz dalībnieku reģistra jābūt dalībnieku, kuru tiesību apjoms tiek mainīts, parakstam. Savukārt, lai dokumentam būtu juridisks spēks, ir jābūt ievērotiem ne tikai izstrādāšanas vai noformēšanas noteikumiem, bet primāri dokumentam jābūt izdotam, ievērojot tiesībspējas un rīcībspējas noteikumus.

Par Latvijā reģistrētas juridiskas personas tiesībspēju un rīcībspēju parakstīt reģistra eksemplāru Uzņēmumu reģistrs var pārlicināties, ieskatoties citos reģistros.

Savukārt par ārvalstu komersantiem šādu informāciju no Latvijā pieejamiem reģistriem nevar iegūt. Tāpēc, lai pārliecinātos, ka reģistrējamajiem dokumentiem, kurus parakstījis ārvalsts komersanta pārstāvis, ir juridisks spēks (t.i., lai pārliecinātos par ārvalstu komersanta tiesībspēju un rīcībspēju), Uzņēmumu reģistram ir tiesības pieprasīt dokumentus, kas to apliecina.

[12] Iepriekš teikto pamato arī starptautiskās organizācijas FATF (*Financial Action Task Force*) 2003.gada oktobra dokumenta „40 rekomendācijas” (*Latvijai saistošs kā Eiropas Savienības un Eiropas Padomes dalībvalstij*) (*pieejams*

<http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/40%20Recommendations.pdf>)

33.rekomendācija, atbilstoši kurai valstīm jānodrošina, ka pastāv patiesa un precīza informācija par īpašumtiesību guvējiem un juridisku personu kontrole.

Eiropas Padomes „Moneyval” komiteja (*Naudas atmazgāšanas novēršanas pasākumu novērtēšanas ekspertu komiteja*) 2008.gada 2.janvārī apstiprinātajā ziņojumā Latvijai bija norādījusi, ka Latvijā netiek pietiekami ievērota 33.rekomendācija. Latvijai jānodrošina, lai valsts iestādēm ir pieejama informācija par uzņēmumu daļu īpašumtiesībām.

Ņemot to vērā, Senāta ieskatā, pamatota ir Uzņēmumu reģistra prakse pārliecināties, vai ārvalstu persona tiešām pastāv un vai attiecīgā persona ir pilnvarota to pārstāvēt.

[13] Uzņēmumu reģistra tiesības par to pārliecināties atzītas arī juridiskajā literatūrā. Tā Dr.iur Aivars Lošmanis ir norādījis, ka pēc vispārējā principa valsts notāram, kuram jāpieņem lēmums par dalībnieku reģistra eksemplāra pievienošanu lietai, ir jāgūst pārliecība, ka dokumentam, kuru parakstījis ārvalsts komersanta pārstāvis, ir juridisks spēks, kā arī, vai citas formas prasības un ziņas atbilst normatīvo aktu prasībām. Pamatojums Uzņēmumu reģistra tiesībām prasīt papildu pierādījumus izriet arī no investīciju drošības apsvērumiem. Proti, komerciesiskā apgrozība būtu apdraudēta, it īpaši ārvalstu ieguldījumi, ja ikviena persona bez pamatojuma varētu uzdoties par ārvalstu investoru pārstāvjiem un ārvalsts komersantu vārdā sev atsavināt ārvalsts komersantiem piederošās kapitāla daļas (*Lošmanis A. Uzņēmumu reģistra loma sabiedrības ar ierobežotu atbildību kapitāla daļu atsavinājumos. Grām.: Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs: vēsture, prakse, komentāri. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 350.-351.lpp*).

[14] Ievērojot minēto, Senāts atzīst, ka apgabaltiesa nepareizi interpretējusi likuma „Par uzņēmumu reģistru” 14.panta pirmās daļas 3.punktu saistībā ar Komerclikuma 187.panta sesto daļu, tādēļ apgabaltiesas spriedums ir atceļams.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2012.gada 20.aprīļa spriedumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai.

Spriedums nav pārsūdzams.

Senatore *(paraksts)* J.Briede

Senatore *(paraksts)* V.Krūmiņa

Senatore *(paraksts)* L.Slica

NORAKSTS PAREIZS

Senatore J.Briede

Rīgā 2012. gada 3. augustā